

סיפור הספינה

"שבתאי לוז'ינסקי" הייתה ספינת מעפילים שקנתה לה מקום ייחודי בתולדות ההעפלה, משום שהייתה בין הספינות המעטות שהצליחו להוריד מעפילים לחופי הארץ לאחר מלחמת העולם השנייה, ובעיקר עקב מעורבותם של אנשי היישוב בניסיון למנוע את גרוש נוסעיה.

הספינה נרכשה באיטליה בשנת 1947 על ידי אנשי **המוסד לעלייה ב'**, ומייד הוחלף שמה הלועזי "סוזנה" בשמו של המנהיג הציוני במחנה עקורים באיטליה שפעל כחבר "המרכז לגולה", שבתאי לוז'ינסקי, שנהרג בתאונת דרכים באותה שנה.

קורותיה

הספינה הפליגה מנמל מטפונטו שבדרום איטליה ב-4 במרץ עם 650 מעפילים עליה, ובמקביל, על מנת להקל על צפיפות הנוסעים בימים הראשונים הפליגו באונייה "אלברטינה" 173 מעפילים נוספים. כעבור חמישה ימים הועלו נוסעי "אלברטינה" על ה"שבתאי לוז'ינסקי" וכעת שהו עליה 823 איש. בין המעפילים היו גם 130 בחורים שאומנו באירופה על ידי ארגון ההגנה במסגרת תוכנית "עלייה ג'" שדיברה על פריצה חמושה לחופי הארץ, בוטלה בסופו של דבר.

מארגני השיט הקפידו על הסוואת הספינה ומעפיליה שהו תדיר בבטן האונייה.

מקום ההורדה נקבע לחוף **ניצנים**, שם השמירה הבריטית הייתה דלילה יותר עקב מיעוט היישובים. הספינה הגיעה לקרבת החוף ב-12 במרץ מבלי להתגלות, אך עקב הים הסוער לא ניתן היה להוריד את המעפילים באמצעות סירות הגומי, מחשש שהן יתהפכו. הספינה ניסתה להתקרב אל החוף ואז עלתה על שרטון במרחק 120 מטר ממנו. בינתיים האיר היום ובצל החשש הכבד להתגלות, הוחלט למתוח חבל אל החוף ולהניע לאורכו את הסירות עם המעפילים. מעפילים שידעו לשחות קפצו מן הספינה והחלו שוחים אל החוף, בעוד אנשי "ההגנה" שחיכו בחוף ואנשי **הפלי"ם** שליוו את הספינה כיוונו אותם בתוך המים. לאחר מכן הצליחו חלק מהמעפילים שהגיעו לחוף להתפזר ביישובי הסביבה. לאחר שלוש שעות מתחילת ההורדה, הקיפו חיילים בריטים מהמחנה הסמוך את האזור, כשמלאכת ההורדה וההתארגנות על החוף הייתה בעיצומה.

מאות יהודים מיישובי האזור הוזעקו למקום תפיסת האונייה, על מנת למנוע את גרושם של המעפילים. הם התערבבו עם המעפילים, שרפו את תעודות הזהות שלהם וכל מי שנשאל לגבי זהותו ענה "אני יהודי מארץ ישראל". הבריטים התקשו בזיהוי המעפילים ועצרו מעל 900 איש שהיו על החוף. בעיתון "**דבר**" דווח על חיילים ושוטרים בריטים וערבים שבזזו את חפצי העולים שנעצרו.

העצורים הוסעו ל**חיפה** בנסיעה שארכה כ-11 שעות ובצהרי ה-13 במרץ 1947 הועלו 700 מהם על אניית ה"אמפייר רייל" שלקחה אותם למחנות המעצר בקפריסין, בעוד כ-240 שזוהו כארצישראלים הושארו בארץ ישראל. קבוצה נוספת של 138 עצורים גורשה אחר חצות ב-15 במרץ 1947 ב"אמפייר שלטר".

במהלך האירוע נורו יריות לכיוון העולים על ידי שוטרים ערבים וחיילים בריטים פרקו את הערבים מנשקם. כן מנעו החיילים הבריטיים ניסיון של ערבים לפרוץ ליישוב.

בין המגורשים היו מאות ארצישראליים, בעוד חלק קטן מהמעפילים שוחררו (חלק נוסף הצליח עוד קודם לברוח ליישובים הקרובים). ב-25 במרץ 1947 החזירו הבריטים מקפריסין 301 מהמגורשים, וב-28 במרץ 1947 החזירו עוד 75 מהם שזוהו כתושבי ארץ ישראל, ביניהם כ-85 מהמעפילים שהצליחו להערים על הבריטים ולהטעותם לחשוב שמדובר בארצישראליים בזכות, בין השאר, התחזות לנשותיהם של אנשי היישוב.

בתחילה נאמר על ידי השלטונות הבריטים שלא יקוזזו מעפילי שבתאי לוז'נסקי ממכסת הסרטיפיקטים, בגלל שהבריטים לא ידעו את מספרם אולם בהמשך הם קיצצו 375 סרטיפיקטים על פי הערכה.

פרשת "שבתאי לוז'נסקי" הוכיחה את רגש ההזדהות העמוק של אנשי היישוב בארץ עם המעפילים ואת הרצון להיאבק למענם, כשבני היישוב היו מוכנים להיות מוגלים לקפריסין ולשהות שם חצי שנה על מנת לשחרר חלק מהמעפילים.

השיר "שושנה שושנה" של המשורר חיים חפר נכתב ככל הנראה על הספינה "שבתאי לוז'נסקי", ששמה המנהלתי במוסד לעלייה היה "שושנה" (עברות של שמה הלועזי, "סוזנה"). בבית הרביעי בשיר מתואר כיצד איש פלי"ם הובא בטעות לקפריסין, דבר התואם גם כן את קורות הספינה. באתר הפלי"ם, נכתב כי חפר לא הכחיש את הסיפור שהשיר נכתב על הספינה. כך גם מצוין בשלט בחוף ניצנים.